

SAMOBORSKI LIST

Ljetovanišni vjesnik.

„Samoborski list“ izlazi 1. i 15. u mjesecu.

Pretplata na cijelu godinu stoji K 4.—, na pò godine 2 K, na četvrt godine 1 K. S poštom ili s dostavom u kuću 48 fil. na godinu više. U Americu K 1.40 na godinu više. Pojedini broj stoji 20 filira.

Odgovorni urednik: Dr. Gjuro Horvat.

Uprava nalazi se na Trgu Leopolda Salvatora br. 1b.

Oglase prima uprava, a plaća se za petiti redak u redakcijskom dijelu po 20 fil. u oglasnom 10 fil. Za oglase, koji se više puta uvršuju, daje se znatan popust. Novci se šalju upravi, a rukopisi uredništvu „Samob. lista“. Neplaćena se pisma ne primaju. Rukopisi se ne vraćaju.

God II.

U Samoboru, 15. prosinca 1905.

Br. 24.

Poziv na pretplatu.

Od 1. siječnja 1906. stupa naš list u treće svoje godišće. Toga se dana započinje i predbrojba za godinu 1906. Molimo naše cijenjene čitače, da nas podupru pretplatom u našem nastojanju, i da u svojoj okolini porade, kako bi nam list stekao još više prijatelja i pretplatnika. Dužnike takodjer molimo, da se sjete svoje dužnosti. Neka svatko uvaži, da i mi imamo znatnih obveza, kojima moramo točno udovoljavati.

Cijena je listu s poštarinom ili dostavom u kuću:

na cijelu godinu K 4.48
na pò godine K 2.24
na četvrt godine K 1.12

U Americu K 1.40 na godinu više.

Pretplatu prima uprava „Samoborskog lista“. Za vanjske je pretplatnike najzgodnije, da je šalju poštanskom doznačnicom.

Samobor kao klimatičko liječilište

Lječilišne uredbe.

A) Hydropatički zavod. Zadaća i svrha ovom zavodu jest liječenje akutnih i kroničkih bolesti na naravni način, t. j. bez lijekova, samo uz pripomoć fizikalnih sredstava, kao što su voda, zrak, svijetlo, elektriciteta, zatim masaža, gimnastika, način života u pogledu hrane, posla, kretanja, sna i ostalih važnih faktora za uzdržanje i čuvanje zdravlja. Sva ova fizikalna sredstva upotrebljuju se kroz zgodno uređenje na taj način, da izvana djeluju na čovječje tijelo, te u koži, mišićju, kostima i nutarnjim organima stvaraju opet takove fizikalne ili kemičke promjene za koje je nesumnjivo dokazano, da djeluju kao lijek. Ovaj način liječenja naravnim, fizikalnim sredstvima izvanredno je u medicini važan, te se njime polučuju uspjesi i u bolestima, gdje internistu ostavlja ljekarna, a kirurga nož. U najnovije se vrijeme posvećuje ovom načinu liječenja u liječničkim krugovima sve veća pažnja, prou-

čavaju se djelovanja fizikalnih faktora na čovječji organizam i usavršuju spremne, s pomoću kojih se na nj s uspjehom aplicira. Budući da su sve uredbe za takav način liječenja veoma mnogobrojne i skupocjene tako, da ih pojedinac liječnik nije u stanju držati a kad bi ih i posjedovao, ne bi mogao pod običnim okolnostima svoje bolesnike potpuno nadzirati, to se podižu posebno za to uređeni zavodi, u kojima je sve na okupu i u kojima se bolesnicima pruža prilika, da im je i liječenje i sav način života pod neprestanom liječničkom paskom.

Druga je važna zadaća hydropatičkoga zavoda ušćuvanje zdravlja, t. j. pokazati način, kako da se čovjek, koji imade u prirodi toliko neprijatelja, da vjekovito lebdi u smrtnoj pogibli protiv tih neprijatelja bori i da ih se čuva. Tu dolazi ponajprije u obzir rekonvalescent, koji je poslije neke teške i pogubne bolesti slab i nemoćan, te se bez posebne njege i posebno uređenoga načina života ne može oti uplivu raznovrsnih miazma i ne može dovinuti do prijašnje tjelesne jakosti. Zdravoga pak čovjeka kao bolesnoga treba podučavati kako i na koji način da živi, čega da se čuva, da ne poremeti svoga zdravlja i kako da odgaja djecu svoju, da ostanu krepka i nepristupačna raznim bolestima. Tako će se u zavodu držati liječnička javna predavanja o sustavu čovječjega tijela, o funkcijama pojedinih organa, o glavnim neprijateljima zdravlja i o načinu, kako da se čovjek protiv njih bori.

Napredniji narodi posjeduju ovakvih zavoda u većem broju, tako da su pučanstvu pristupačnija te ih dižu i plemeniti privatnici i gradovi i zemlje iz čisto humanitarnih razloga. Samobor može se s pravom ponositi, da je u njemu podignut prvi takov zavod u našoj domovini, te može na nj gledati ne samo kao na dobro i plemenito djelo, nego i kao na znameniti faktor budućeg svoga razvitka. Ako mu je pak tko u neznanju i zasljepljenosti protivnik, taj je protivnik samoga sebe, Samobora, naše domovine i čovječanstva.

Da se gornje zadaće u liječenju izvrše, uređeno je u hydropatičkom zavodu slijedeće:

1. Liječenje vodom ili Hydrotherapija. Liječenje vodom udešeno je prema današnjem modernom liječničkom shvatanju o fiziološkom djelovanju vode na čovječje tijelo, u koliko dolazi u obzir raznovrsna temperatura vode i mehanizam mnogobrojnih načina aplikacije. Tako su uređene potpune kupke, polovične kupelji sa polijevanjem i frotiranjem, sjedeće kupelji i kupelji za ruke, noge i trup u raznim toplinama. Nadalje parne kupke za cijelo tijelo, za pojedine dijelove, obični raznoliki duši, parni i izmjenični duši. Umatanja cijeloga tijela ili dijelova — trenje i udaranje, hodanje u vodi, polijevanje po Kneipu i plivanje u prostranom basinu. Svekolike spremne za ovaj način liječenja uređene su najmodernije sa svim udobnostima za bolesnike i na način, koji omogućuje najveću čistoću, odijeljenje pojedinaca, laku manipulaciju sa strane pomoćnoga osoblja i udobnost za čekanje i odmaranje. Upotrebljuje se voda vodjena posebnim vodovodom iz čistih i hladnih gorskih vrela u neposrednoj blizini, te se u nuzgrednoj zgradi grije, tako da stoji u svako doba na raspolaganje u toplini od 12—60° C.

2. Kupelji sa ugljičnom kiselinom uređene su u posebnim za to kadama, te sa posve čistom kiselinom iz strojeva, tako da u vodi nema nikakvih inih primjesa. Strojevi za to jesu njemački fabrikat, te je njihova nabava stajala mnogo truda i muke.

3. Liječenje ugrijanim zrakom. Posebne spremne u raznim oblicima i veličinama za cijelo tijelo ili za pojedine dijelove, koje se prema potrebi pune vrućim zrakom u raznim stupnjevima topline. Ove su spremne naročito za naš zavod izradjene u Beču, te su vrlo skupocjene.

4. Elektriciteta. Zavod posjeduje stacionarni stroj za proizvodjanje galvanske, faradičke i influencne elektricitete, te se jakost struje može najtočnije odmjeriti i kakvoća struje prema potrebi lako mijenjati. S time su skupčane sve spremne za elektromasažu i t. zv. hydroelektrične kupelji. Potonje uređene su kao električne kupelji sa dvije stanice i posebno sa četiri stanice

U ciganskom šatoru.

Napisala Daša barunica Lepel.

(Svršetak.)

Na koncu dade nam ta stara gatalica neki miomirisni korijen, kojega je najprije na male komadiće razgrizla, a zatim nam svakomu malo u džepni rubac zavezala. Djelovanje tog čarobnog korijena imalo bi biti slijedeće: Prve nedjelje poslije mladja dotakne se tim korijenom koje osobe, onda mora ista ta nesretna osoba, hoće li ili ne će, onu, koja ju je dotakla, uvijek ljubiti, tako da joj ni u mislima nije moguće biti nevjernom. Kad bi ikogod bio tako nesavjestan i dotaknuo se tučel osoba za redom, eto kakove li nesreće! Svakako je ovo dobro sredstvo, ako u istinu pomaže — ali — se non è vero, è ben trovato, da ljudima izmami novce iz džepa. — Pošto su kraj tih stranih ciganskih šatora bila postavljena dva naših domaćih, to nijesam htjela da žalostim moju najmiliju ciganku Katu, već sam pošla da i nju pohodim. Ona mi je takodjer karte gatala i rekla mnogo radosnih stvari za budućnost, a iz najnovije prošlosti po koješta istinitog. Osobito me ugodno iznenadila velika čistoća, što je vladala u njezinom šatoru. U ostalom ona mi se već od nekad osobito svidjela nekim ciganki sasna neobičnim ponašanjem. Još

je nikad nijesam u laži uhvatila. Nikad nije dosadivala, te je bila uvijek zadovoljna i najmanjim darom. Bila je prava protuslika svoje svekrve, koja je imala pravo lisičje oko, i to samo jedno, ali s kojim je bolje vidjela što ukrasti, nego dvije ciganke zdravih očiju. Pokraj ove prave vještice pričnila mi se Kata svojom prijaznošću dvostruko milom. Nijesam nikako mogla razumjeti, kako to da se ta ciganka prosjakinja tako razlikuje od drugih. Ali mi je slijedeće pripovijedanje riješilo tu zagonetku:

Sa 15 godina bila je Kata još lijepo svježe seljačko djevojče svjetlosmedje kose i tamnih očiju. Jednog dana dodje mladi ciganin Juric k njezinim roditeljima, da zamoli sijena za svoje konje. Ona ga odmah strastveno zavoli, — pa i njemu se svidjela umiljata Kata. Budući da je djevojka stalno znala, da roditelji ne će privoljeti taj vez, pobjegne ona potajno s njime. Kakogod je romantičan bio početak te pripovijesti, tako joj je svršetak bio prozaičan. Juric, koji ju je tako očarao, da je na sve zaboravila, postade pijanica koji joj je svaki filir, dobiven prosjačenjem ili gatanjem karti oduzeo, a ni briga ga nije bilo, kako će on svoje šestero ili sedmero male djece prehraniti. Ja Katu dajem svaki puta štogod, kad k nama dodje, ali njemu nikada, ma baš ni filira. Kad je ona jednom podigla rukav, opazih, da imade sasna bijelu ruku, samo lice i prsti

poprimili su smedjocrno cigansku boju. Na moje pitanje, kako to da su joj vlasii tako pocrnili, odgovori mi ona smješeći: Za kratko vrijeme mogli bi i Vi postati pravom cigankom! Evo kako: Kosa se jednostavno namaže slaninom, a vječni dim našega šatora i promjena vremena, učine ostalo.“

Kod tog posljednjeg posjeta darovala mi je Kata srebrni prsten urešen nekim osobitim znakom. Ona ga je dobila od neke ciganke i dugo ga je već nosila. Bojeći se, da ipak poslije ne požali svog običajnog nakita, ustručavala sam se uzeti ga. No kad me je toliko molila, neka bi ga držala za spomen na nju, uzmem ga, a istinu govoreći, bilo mi je to veliko veselje.

Napokon se oprostimo od cigana, koji su nam na rastanku svaku sreću zaželjeli. Trivun kao kuće gazda, pušeći svoju lulu otrpao nas je — držeći sveudilj svoj šešir u rukama — do vratiju, gdje se i on, izrukovavši se, oprostio s nama. — Tad se sjetih riječi lijepe jedne ciganske pjesme, iz koje govori poklik ciganske duše: Naprijed samo, bez otpočinka, bez odmora. Ciganska duša ne pozna mirovanja, ona teži dalje, za putevima nepoznatima, za krajevima nedoglednima. — —

za cijelo tijelo i za pojedine dijelove prema potrebi sa galvanskom ili faradičkom strujom.

5. Masaža. Izvadjaju se kao vanjska i unutarnja masaža po raznim metodama, rukama i uz pripomoć raznih strojeva po liječniku samom ili uz njegov nadzor.

6. Gimnastika. Izvodi se kao švedska gimnastika prostoruko ili na strojevima po Zanderu, zatim sprema za vježbanje hoda kod ataksije.

7. Liječenje na suncu i zraku uređeno je u obliku otvorenih sunčanih kupelji, šetanju na otvorenom prostoru u raznim dobama dana, bosonogo hodanje, te igranje na prostom.

8. Hipnoza, koja je u liječenju dostigla tako veliku važnost, obavlja se u za to prikladnim slučajevima.

9. Način hrane. Bolesnicima se određuje najvećom preciznošću vrsta i količina jela i pila, te se izvršavanje odredbi liječnički nadzire. Osim mješovite hrane, koja je svakomu čovjeku za uzdržavanje života apsolutno potrebna, uvedena je još za posebne bolesti vegetabilna hrana, zatim hrana bez sladora i škroba za diabetikere, te hrana, koja se poglavito sastoji od voća ili groždja.

Iz trgovišnoga zastupstva.

Posljednja sjednica trgovišnoga zastupstva održana je 7. o. m. Nazočni: trgov. upravitelj i 17 odbornika.

Dnevni red: Molba opć. liječnika Dra. Mije Juratovića za prodaju općinskoga kupališta. — Eventualija.

Kod 1. tačke dnevnoga reda povelja se živahnija rasprava, te je zaključeno sa 14 glasova, da se izabere između nazočnih odbornika pododbor, koji će proučiti detalje o prodaji kupališta.

Prema tome su izabrani u odbor gg. Dr. Horvat, Ivan Levičar, Franjo Forko, Ante Razum i Joso Budi.

Glede prijedloga trg. poglavarstva za otpis otkupa javnih radnja za god. 1905. sa iznosom od K 80 —, zaključuje se, da se stavi prijedlog radi otpisa neutjerive otkupnine od 64 K 80 fil. Ujedno je konstatovano, da krivnja s ove neutjerivosti ne pada na opć. organe.

Ivan Klarn moli za otpis otkupnine javnih radnja. Dozvoljuje se.

G. Fr. Forko predlaže, da se radi preprečenja šteta u šumskom kraju „Stražnik“ postavi pazitelj. — Prijedlog se prima, te se za pazitelja određuje mjesečna nagrada od K 10. —

G. Forko predlaže, da se prestane s dosadanjim prodavanjem granja oborenog ovogodišnjim snijegom, već da se daje svekoliko granje skupiti, pa da se proda javnom dražbom. — Prima se.

G. Stjepan Fresl stavlja prijedlog, neka se klanje svinja za kućnu potrebu kod kuće obavlja i u nazočnosti veterinaru. — Prima se.

G. Mirko Kleščić predlaže, da se dosadnji vozni cjenik podvrgne reviziji, jer se zato ukazala potreba. — Prihvaća se.

Time je dnevni red iscrpljen i sjednica svršena.

Domace vijesti.

Silvestarska večer. Hrv. pjevačko društvo „Jeka“ priređuje na Silvestrovo ove godine svoju običajnu zabavu s koncertom i plesom. Program je koncerta ovaj: 1. Haydn: Trio za klavir, gusle i violoncello, izvadjaju gg. Milan Reizer, Alfons pl. Gutschy i Franjo vitez Ernst. 2. a) B. Godard „Berceuse“ b) D. Popper „Polonaise de concert“ izvadjaju na violoncellou gosp. Franjo vitez Ernst. Na glasoviru prati g. Reizer. 3. Schubert „Valse nobles“ za glasovir, gusle i violoncello, izvadjaju gg. M. Reizer, Alfons pl. Gutschy i vitez Ernst. Pjevat će se: Ferjančić: „Solncece“, Novak: „Doma kras“, Novak: „Ah tamo!“ Sudeći po biranom programu, koncert će biti zanimljiv, pa je zato doista patriotska dužnost našega općinstva, da ovu zabavu naše „Jeka“ što obilnije posjeti.

Podupirajući članovi „Jeka“ imaju pristup na ovu zabavu slobodan. —

Promjena u domaćoj posadi. Izaslani ovamo na službovanje c. i kr. nadliječnik g. Dr. Josip Ipavec povratio se na svoje službeno mjesto. — Gosp. dr. Julije Roksandić, nad-

liječnik u posadnoj bolnici u Zagrebu, premješten je k topničkim baterijama u Mirnovcu.

Za natkriće Perkovičeva spomenika. Odbor „Pučke knjižnice i čitaonice“ sabrao je na svojoj posljednjoj sjednici na prijedlog svog vrlor predsjednika g. Antuna Filipca 3 K 40 fil.

Imenovanje. Mladomislak g. Janko Majerović imenovan je kapelanom u Samoboru.

Članovi „Matice Hrvatske“ za god. 1905. neka se izvole što prije upisati i članske prinose uplatiti matičinom povjereniku g. M. Katiću, da se prema tome može naručiti nužni broj knjiga.

Vatrogasni ples. U posljednjoj sjednici vatrogasnoga društva odlučeno je, da se vatrogasni ples održi 21. siječnja. Ples će biti po običaju sa tombolom, koja će sastojati od zgoditaka, poklonjenih po društvenim prijateljima i dobrotvorima.

Nepošten časnik. Josip pl. Rosenzweig, kapetan kod ovdješnje topničke posade u Mirnovcu, pobjegao je početkom ovoga mjeseca, a da se nije do danas vratio.

U koliko smo iz privatnih vrela doznali, ostavio je pobjegli časnik silu dugova, koji su ga na bijeg ponukali. — Bio je naobražen i inteligentan čovjek, u društvu obljubljen, čime je znao skloniti razne osobe, da su mu mjenice potpisivale, koje će sada plaćati morati. Najveći dio žrtava nalazi se među njegovim kolegama, gdje je znao na potpis ili jamstvo predobiti ne samo svoje drugove već i pretpostavljene, a nije štedio niti podčinjenih, ako je na njihov supotpis štogod dobiti mogao.

Kako je nesavjestan bio napram svojim drugovima dokazuje slijedeći slučaj: U mjesecu travnju umolio je dva viša časnika, da mu potpišu mjenicu na 4.000 K što su ovi, nepoznavajući njegovoga derutnoga stanja, i učinili. Neposredno prije bijega eskomptirao je Rosenzweig tu mjenicu kod jednoga poznatoga zagrebačkoga zlatara i lihvara, kod kojega je za tu mjenicu kupio zlatne i srebrne robe te dragulja, što je sve dakako tomu lihvaru uz nisku cijenu, ali gotov novac prodao. Njegovi drugovi morat će dakako tu mjenicu u potpunoj svoti platiti, premda je Rosenzweig na istu u najboljem slučaju možda polovicu dobio. Oštetio je također i vojni erar — u kojem iznosu, to do danas nismo mogli doznati.

Bijeg je udesio tako, da je zatražio zajam od 1400 K iz nekoga u tu svrhu postojećega vojničkoga fonda. Kad je taj novac dobio, zamolio je 5 dnevni dopust u svrhu kupovanja konja. Taj dopust upotrebio je za bijeg, koji mu je za rukom pošao, a do danas mu se nije u trag ušlo.

Već dulje vremena ostajao je raznim liferantima u Samoboru dužan kupovninu za robu, meso i t. d., nu ovi ne će štetovati, jer im za to jamči erar, a dobivao je neprestano tužbe i ovrhe, tako da se je čin predvidjeti mogao.

Ostavlja suprugu i dvoje djece, no nije s obitelji živio, jer ova živi u Gracu, a među njim i suprugom mu teče rastavna parnica.

Pripovijeda se, da je veći dio dugova napravio svojoj ljubovci za volju, koja u Zagrebu živi. —

Pala kroz prozor. Pokćerka samoborskoga poglavara postaje g. Hauke pala je u nedjelju kroz prozor I. kata. Za čudo gospodjci se nije ništa dogodilo, osim što je zadobila nekoliko neznatnih udaraca na tijelu.

Zabrana paše. 24. travnja 1779. probuhnjana je po samoborskim ulicama ova zabrana: Vu hižah varoških privilegiranoga oppiduma Zamobor po plemenitom magistratušu rečenoga oppiduma dokončano je: da kmeti gospodski, kakti Cerjani, Rudari, Jelenci, Oblak, Bobovljani, Gradenci, Farkaševčani, Domaslovčani, Hrastinci, Rakovčani, Ledniščani, hišari Fjemberski i oni gospona plebanuša pod veliku kaštigu i prepoved po lozah ovoga oppiduma, kakti Šikavi i drugih ostalih zemljah, mejašeh med zemljami i travnikoh od gore napisanega leta i dneva, marhe rogate, niti konj pasti, i po sternah, koji su navadni drače brati, smeli nebudu, prepoveda se, ar stern po zlu se meče i akoli kakovo marše filiti konj vu travnikoh ili lozah oppiduma se na paše znajde, da takovi brez takoveh ostanu“.

Kako se vidi sud je bio vrlo kratak, pak i malo previše — oštar.

Poplave Gradne bile se i u prošavšim stoljećima na dnevnom redu. Na Blaževo god. 1717 izabrana su dva purgara od magistrata,

kojima je bila dužnost, da paze, gdje voda izidje i „ako kai vćini kvara, taki budu dužni povedati g. sudcu, da se taki zagradi i popravi.“

Apatovačka kiselica i družba sv. Ćirila i Metoda. Dozvolom družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru imade upraviteljstvo vrela Apatovačke kiselice u Zagrebu, isključivo pravo raspačavati pod markom družbe Apatovačku mineralnu, stolnu i ljekovitu vodu. Od prodajne vrijednosti sveukupne Apatovačke kiselice, otpadat će stanoviti ugovoreni posto družbi sv. Ćirila i Metoda, pa kako je to domaće poduzeće odlikovano dosad na raznim izložbama sa ukupno 15 zlatnih i srebrnih medalja, a na prijedlog medicinskih autoriteta i kemičko-analitičkih zavoda u Beču i Zagrebu, proglašena je po vis. hrv.-slav.-dalm. zem. vladi mineralno ljekovitom vodom; to se je pouzdano nadati, da ne će diljem naše domovine biti kuće, koja ne će jedino Apatovačku kiselicu kao stolno i mineralno ljekovito piće trošiti, te joj dati prednost pred ostalim stranim vodama. Na taj način podupirat ćemo i družbu sv. Ćirila i Metoda, koja će od toga domačeg poduzeća imati koristi. — Zahtjevajmo stoga svagdje samo Apatovačku kiselicu.

Nesreća. Opć. lugar Franjo Kudelić nišanio je neki dan na kopca iz svoje puške. Ispalivši hitac, razletio mu se kokot na puški i udario Kudelića u usta. Lugaru je izbijena polovina zuba i ozledjena usna.

Umrla od opekline. 12 godišnja djevojčica Anastazija Dubić iz Kladja nalazila se 2. o. m. na paši a snjom je bio i njezin brat, dijete od 6 godina. Ova dvojica naložiše vatru i počеше je u igri preskakivati. Tom zgodom zahvati vatra haljine Anastazijine, a kako je ona od straha počela bježati, zadobije vatra još veći mah, te grozno opali na nogama i truhu djevojčicu. Nesrećno dijete ispusti drugi dan dušu u najtežim mukama. —

Društvene vijesti.

Vatrogasni odjel u Rudama osnovan je i priključen kao četvrti odjel dobrov. vatrogasnom društvu u Samoboru. Ovaj je odjel potpuno odvojen u pitanjima novčanim i u pogledu sprema i odore od samoborskoga društva, a u pogledu službovnom i disciplinskom neposredno je podvrgnut zapovjedništvu potonjega društva. 10. o. m. preduzeo je vježbatelj B. Toni u Rudama prvu vatrogasnu pouku s tamošnjim novcima, kojom im je zgodom rastumačen Službovnik, te su novoprimiti članovi položili zavjeru u ruke podzapovjednika Gjura Lesca. — Dalnje vježbe i škole nastavit će s novačkim odjelom tamošnji marni učitelj g. Dobričić, koji je oduševljeno prionuo uz vatrogasnu ideju i puno si dao truda oko osnutka odjela. —

Presvjeta.

Voće i njegova upotreba. Veoma zaslužno naše svetojeronimsko društvo nadarilo je ljetos svoje članove sa četiri lijepe knjižice, od kojih je najveća pod gornjim napisom. Ovu je knjižicu napisao Ivan pl. Radić nešto po onome, što je vidio na svom putovanju Tirolo i sjevernom Italijom, a nešto po najboljim vrelima stručnim od Lucasa i Grethea.

Voćarstvo je u nas još uvijek dosta zanemareno, ma da se i jest od onoga doba, kad nam je filoksera uništila vinograde, mnogo uložilo truda, da nam se taj gubitak nadomjesti prihodom od voća. A da se ipak unatoč toga nastojanja nije naše voćarstvo bolje unapredilo, razlog je nemar i neupućenost našega seljaka u gojenje voćaka. Da se i tomu zlu doskoči, izdao je gosp. Radić prije nekoliko godina knjigu, koja opsežno poučava, kako valja racionalno njegovati voćke. Ljetos je pak eto izašla nadopuna ovoj knjizi. U njoj nas pisac u prvom dijelu upoznava s najpriznatijim vrstama voća i tako ćemo moći voće raspoznati po umjetnom i naravnom sustavu, a u drugom dijelu pripovijeda, kako se daje voće najbolje i najkorisnije upotrebiti u kućanstvu i u trgovini.

Da bude opisivanje voća čitaču razumljivije otisnuta je kraj svakoga opisa jabuka i kruški i slika, a knjizi to služi ne samo na urea, nego joj podaje i veću vrijednost. Ipak kod ovoga dijela moramo prigovoriti, šta nije pisan popularnije, jer bi se tim samo bolje poslužilo svrhu, kojoj je knjiga namijenjena. Pisac doduše tvrdi, da je

popularno pisanje gospodarskih knjiga često na štetu pouci, pa da se popularno mogu pisati knjige, koje se bave oko moralnoga narodnjega uzgoja, ali ne gospodarske. S tim se mišljenjem ne možemo složiti. Ako se već daje astronomija i dr. lijepo popularno obraditi, kako da se ne daje popularno prikazati stvar, koja je seljaku najbliža, koja je u svezi s njegovim svakdanjim zanimanjem? I gospodarsko popularno štivo ne samo da će mu biti milije nego će mu biti i razumljivije i radije će za njim pozirati, pa će se i više njime koristiti.

Raspoznavanju voća mnogo bi koristilo, da je pisac prije nego li je počeo navoditi pojedine sustave, na posebnoj slici prikazao sve glavne biljege (koliko se može), po kojima se raspoznaje voće i da je o njim napose nešto napomenuo, jer smo opazili, da su već i inteligentnijim čitačima nepoznati nekoji botanički nazivi, a tako će i puku biti nerazumljivi; ili barem ne u svakom kraju. Trebalo je na pr. barem najglavnije reći o čaški, petlji i sjemenjači, a kod ove opet što je sjemenjača otvorena, poluotvorena, zatvorena, sklopljena; što su to stijene, a što listi, što su klijetke a što pretinci, što je os sjemenjače a što je srce oko osi. Samo onaj, komu će sve to i još koješta drugo biti posve jasno, moći će se poslužiti ovom knjigom kod određivanja voća.

Lijepo bi bilo, da je pisac kod opisivanja voća spomenuo i druge naše domaće vrste, a ne samo srčiku, pa da je uz njihovo narodno nazivlje napomenuo i vrijednost im za uzgoj. To bi bilo tim potrebnije, jer su se već i neke strane vrste uslijed klimatičkih i geoloških prilika naših tako aklimatizovale i promijenile, da ih je doista teško prepoznati nestručnjaku, pa i najboljom knjigom ove ruke ne može da je odredi. Prije nekoliko godina dala je naša vlada sakupljati sve vrste jabuka, što rastu kod nas, uz naznaku, kako se koja vrsta u kojem kraju domovine zove. Tom prilikom mogao se pisac ove knjige krasno okoristiti za ovo svoje djelo. Sav onaj sabrani materijal izvrsno bi mu bio poslužio ne samo kod opisivanja, nego i za terminologiju pojedinih domaćih vrsta.

Širi krug čitača većim će zanimanjem pratiti drugi dio ove knjige, gdje se govori o upotrebi voća. Taj je dio baš lijepo obradjen i popraćen s mnogim slikama raznovrsnih sprava i orudja potrebnog kod berbe, spremanja, otpremanja ili druge koje manipulacije s voćem. Za svaku vrstu voća napose je pomenuto, kako se imade brati, i kako ga valja spremati za trgovinu, da mu od strane kupaca ne bude prigovora. A baš u tome kod nas se mnogo griješi, pa je zato i trgovina slaba. Dalje se u tom dijelu dosta opširno govori, kako se daje voće što dulje ušćuvati, kako se suši u sušionicama, kako se priredjuje voćna pasta, voćno drhće, marmelada, pekmez, sok, vino, ocat, rakija liker. Vidimo dakle, da ima tu sve, što treba znati svakomu, da si mogne svoj voćni prirod što bolje i što korisnije upotrebiti. A da to doista i bude, želja je piščeva i naša, pak zato ovu njegovu knjigu svakomu toplo preporučujemo.

Gospodarstvo.

Jaja.

U svakom se kućanstvu mnogo troši jaja, jer nema skoro dana, da ne bi domaćica posegnula za njim. Najveći je potrošak dakako u onoj kući, gdje se mnogo priredjuje kolači i svakaki slastiči. Nije dakle mala briga domaćici, da si za zimu spremi dovoljno jaja, kako joj ne bi bilo potrebno na to izdavati novaca. A baš zimi poskoče jaja u cijeni, nažalost dosta puta i pretjerano. Obično je to bivalo samo oko Božića i drugih blagdana. Ali ove je godine već rano u jesen nastala za jaja takova skupoća, kako još nikada dosada. Glavni uzrok tomu navodi se, da kokoši sada ne nose. No obično ne nose one u to doba ni jedne godine, pa ipak nije cijena bila prije tako visoka. Nije ono dakle pravi razlog, nego će biti valjda taj, što su prekupei pobrali svu ljetnu zalihu jaja, pa je sada nastalo pomanjkanje.

Poznato je, da perad više jaja nosi u proljeće i ljeti nego li zimi. Trebalo bi zato iz onih boljih dana što više jaja spremati za zimu, pa bi se bolje i unovčila. Cini nam se, da su mnoge domaćice u taj posao neupućene, pak im želimo ovim člančićem stvar razbistriti.

Da se jaje mogne održati zdravo i dobro ušćuvano, odličuje u prvom redu hrana i timarenje

peradi, a onda starost jaja i način, gdje i kako smo ih spremili. Što bolje se perad hrani (ali ne preobilno) takovom hranom, koja obiluje bjelancevinom, mastima i vapnom, što više se zadržava po vani i što čišći i zračniji su kokošinjaci, to bolja i zdravija će biti jaja. Općenito je skoro mišljenje da su najbolja jaja između Velike i Male Gospojine. Ta je tvrdnja doista istinita, ali su joj razlozi posve drugi, nego se obično misli. Kad se živad dobro hrani i valjano njeguje, onda će i jaja uslijed bolje hrane biti obilnija suhim sastojinama, a manje će imati u sebi vode; a baš protivno biva gdje se perad hrani slabom hranom i ne redi se nikako. Što više pak imade u jajetu vode, to se teže može ušćuvati, jer makar i jest ta razlika u sadržaju na oko dosta neznatna, ipak znatno utječe na tečnost i trajnost jajeta. U ljetu se živad ne hrani obilno, ali ona si u srpnju i kolovozu sama nalazi dosta hrane po dvorištu i po gumnu, jer se u to vrijeme najviše dovozi žita s polja. Živad se dakle u to doba po volji naskače, a nahrani se i dobrom i jakim hranom, pa zato i nosi više jaja, a ta su i dobra. A baš tako bi moglo biti i u svako drugo doba, samo treba, da je timarenje brižno. Što više i zimi mogu kokoši dobro nijeti ako ih hranimo jakim hranom, toplim zgnječnim zelenjem, što je preostalo od juhe, a treba im dati i vapnenoga pijeska ili sitno stucano lupinje od jaja To im je potrebno za izgradnju vanjske česti jajeta. Osim toga treba da je kokošinjak čist kao soba i topao. Tko tako njeguje svoju perad, imat će uvijek dosta jaja.

Za spremanje treba uzeti samo posve svježa jaja. Starija se jaja ne dađu dugo uzdržati, zato treba prije spremanja ispitati njihovu starost. Da upoznamo starost jajeta služimo se svjetlošću i težinom. To se obavi ovako: Jaje se poklopi obim rukama s desna i slijeva tako, da mu ostane nepokrivena samo prednja i zadnja strana. Ovako držeći prinesemo ga k svijetlu (suncu, svijetli ili svjetiljci) i motrimo: ako je cijelo jaje jednako žuto prozirno, te nema nikakova ili tek neznatni mješuric zraka, onda je jaje svježije; ako se pak u njem raspoznaju tamnije mrlje, onda je jaje već pokvareno ili sjedenjem ili gnjilom. Što veće su opažene mrlje, to je i pokvarenost jajeta veća. Nasjedana ili inače zdrava jaja imadu ove tamne mrlje uvijek na istom mjestu u jajetu, makar ih držali i okretali kako mu drago. Kod pokvarenih jaja nije tako: u njih pada uvijek gnjila čest prama dolje okrenutoj strani, te je tamna, dok se odozgo opaža svjetlija čest što je uzduhom napunjena.

Gospodari samoborskoga grada spram građana.

Napisao Vjekoslav Noršić.

2) Toma Erdödy (1588.—1624.)

(Svršetak)

Čini se, da je tadanji samoborski župnik Petar Kuprec bio takodjer pristaša Erdödyjev, što naslićujemo iz ponašanja njegovog sluga Matije Ravenščaka pa i Kuprecovog odnošaja prema Samoborcima. Dne 11. veljače (1604. g.) sastane pomenuti sluga na ulici suca Bartola Glasića te ga bez svakog povoda napane ovim prostačkim riječima: „hodi szimo kozlova brada“, i poče ga izazivati na tučnjavu. Kad ga Glasić zato htio uz pomoć Ivana Vugrina zatvoriti, rani ga sluga nožem, koji je za pojasom nosio. Nadošli gradski provizor Ivan Zopić izbavi Ravenščaka. — Kako je došlo do spora između župnika Kupreca i Samoboraca nije nam poznato, po svoj prilici, da im ga je Erdödy silom nametnuo. Odnosaj njegov prema njima vidi se iz istražnog spisa kaptola zagrebačkoga. *) Svjedoci njih 28 na broj, iskazaše pred kaptolskim izaslanikom pod prisegom sve uvrijede Kuprecove; među ostalim rekao im je: da su nepoštenjaci, jer ne će ničije nego samo svoje vino prodavati; da za nepoštenjake ne će imati nikakove brige; da do njihovog suca drži toliko koliko do jednog svinjara; da su „magarci“ (id est meretricii); da su sjedbenici izdajice Jude (sectatores Judae proditoris), i t. d. Kako se stvar konačno svršila nije poznato, ali to se znade, da Kuprecu ne bijaše više mjesta u Samoboru, zato prijedje na stenjevačku župu.

*) Ovog je spisa u samoborskom općinskom arhivu samo polovica.

Kako gore spomenih naloži kralj Matija II. hrvatskom banu, da uzme Samoborce u zaštitu; no ni to ništa ne pomože. Već slijedeće godine 1605. uzimlju Erdödyjevi ljudi neke gradjanske kuće i zemljišta u Samoboru i nalažu posjednicima, da od njih imadu svake godine gradu plaćati stanovitu svotu novaca. Od svih pak gradjana zahtijevahu, da po Erdödyju u zakup uzetu kaptolsku desetinu imadu voziti na njegove dosta udaljene majure. Župnik Kuprec posvema je odobravao postupak Erdödyjevih ljudi, što je Samoborce vrlo boljelo.

Iz god. 1607. malo nam je poblize zabilježenih nasilja; općenito se samo spominje, da su Erdödyjevi službenici plijenili i otimali robu, na sajmovima izloženu. To su veću štetu pretrpjeli Samoborci god. 1608; kad su im iz spomenutih vinograda oduzeli 372 kabla vina i neke vinograde sa zrelim groždjem, kao i god. 1609; kad im je oduzeto 186 kabli vina. Ove godine provali kastelan gradski Vid Mišić s ortacima oružanom rukom u kuću vrijednog višegodišnjeg suca B. Glasića, pa ga zajedno s notarom Fran. Prišlinom, koji se slučajno kod njega desio, uhvate, odvedu u grad i bace u tamnicu. Tom zgodom izbiše i suprugu gradjanina Matije Budija imenom Helenu; pa kad ih je Budi zamolio, da mu ženu ostave u miru, odvedu i njega u tamnicu.

Slijedećih godina kao da je i bijes Erdödyjev protiv Samoboraca malo jenjao; bit će da je i njemu samom bilo već dosta nepravda, koje im je nanio. No ipak ne presta sasna. Godine 1616. oduzeo je Erdödy crkvi livadu „Kapelanščak“ i dao ju samoborskim franjevcima. Isto tako oduze župi crkvi sv. Marije (bila je tamo, gdje je današnja franjevačka crkva), koja je bila prije nadarbinska i imala četiri kmeta i dao je franjevcima, premda se tomu protivio zagrebački biskup Šimun Bratulić. — I sudac Samoborski Marko Dragošević pretrpio je dosta sramote od Erdödyja. Kad mu se god. 1617. došao u grad potužiti, da su njegovi sluge popasli gradjanske sjenokoše, dade ga strašno izbatinjati. Jednom pak zgodom sastane istoga suca na samoborskom trgu Erdödyjev činovnik Nikola pl. Maurović, te ga baci na zemlju. Gradjanina Juraja Pavlešića dade Maurović uloviti i tako nemilosrdno izbiti, da je jedva živ ostao. Kolika bje mržnja Maurovićeva na Samoborce vidi se iz toga, što je provalio jednom u gradjanske podrumne te na punim lagvima odbio čepove i pustio vino isteći.

I godine 1619. bijaše svakojakih nasilja. Zapisnik općinski veli: od dana na dan nanose gradski sluge premnoga i teška nasilja; od gradjana traže neobičnu gornicu, brane im ići u njihove šume, uzimlju pokošeno i suho sijeno a s vinom kao obično. Sličnih stvari bilježi nam i godina 1622.

Godine 1623. htjede Erdödy u Samoboru popisati sve stanovnike i njihova zemljišta, pa ih onda s nova razdijeliti i sebi nekoja pridržati. No Samoborci se tome oštro opru i digoše se na nj. Ali već slijedeće godine vidješe Samoborci posljednji put svoga silnika hladna i mrtva. **) Starost pak k tome nadošla bolest prekinuše mu u 66. godini, mjeseca siječnja 1624., nit života. Umro je u Krapini, kamo je došao pohoditi svoju rodbinu. Iz Krapine bje — uz pratnju od 300 konjanika s kopljem, više zlatom urešenih konja ter svojih sinova, nećaka i mnogo plemića i velikaša — prevezen u Samobor a odavle u Zagreb, gdje je u prvostolnoj crkvi sahranjen. ***) Još danas mu se vidi spomenik u južnoj ladji prvostolne crkve na lijevoj strani oltara B. D. Marije.

Eto tako riješi smrt Samoborce njihova silnika, koji ih je kroz 35 godina mučio i gnjavio. Ovih 35 godina neprekidni je niz nebrojenih zala i nasilja, koja su Samoborci teškom mukom podnosili. Ako se i ima mnogo toga pripisati neograničenoj samovolji i zlobi Erdödyjevih ljudi — provizora, kastelana i drugih službenika — ipak su se ta sva nasilja, s malim izuzetkom, činila njegovim znanjem, a ponajčešće i njegovim nalogom. Da je Erdödy to sve odobravao i bio sporazuman s tim, što su njegovi ljudi radili, vidi se najbolje iz toga, što nije mario za kraljevske prijetnje i opomene, kao i iz onih slučajeva, kad su se nekoji suci došli pred njega potužiti, a on ih dao pred svojim očima batinjati.

*) J. Bari: Zagrebački arhidjkonat do g. 1642.

**) Kukuljević: Samobor.

***) Rakay: Memoria regum et banorum, str. 162.

Želimo li ipak kako ispričati sva ta Erdödyjeva nedjela, to moramo da imamo na pameti prilike onoga doba. Tad su Turci najčešće navaljivali na našu domovinu, a on kao ban i glavni vojskovođa imao je silnih potreba za uzdržavanje mnogobrojne vojske, pa nije birao sredstva ni načina, kako da ih namiri.

OGLASI.

IVAN KOUDELKA

slastičarna

u ZAGREBU, Marije Valerije ulici broj 4

TELEFON 432

odlikovana najvećim odlikovanjem na pariškoj izložbi kuhanja

preporučuje svoje bogato skladište

božićnjih nakita

vlastitog proizvoda i izvrsne kakvoće. Preporučuje nadalje svakovrsne bonbone u najvećem izboru.

Desert Koudelka

neka se ne zamjenjuje s desertom budimpeštanskih i bečkih firmi.

Svaki dan svježa roba: krem torte, stolno pecivo, kolačići, pecivo za čaj, te svi ostali proizvodi, koji zasijecaju u slastičarsku struku.

Sladoled kroz cijelu zimu.

S veleštovanjem

I. Koudelka, slastičar.

Po visokoj kr. zem. vladi proglašena ljekovitom vodom rudnicom

Apatovačka kiselica

Naravna alkaličkomuriatična litijaka kiselica. Najbolje stolno piće. Na prvih liječničkih autoriteta preporučena. Je probavna, izvrsna i nenatkriljivo sredstvo. Ljekovita voda.

Glasovito sredstvo kod svih bolesti probavnih organa i grkljana, proti uložima i reumi, kod želudacnog, plućnog, crijevnog i svih drugih katara, proti hemoroida, kod boli bubrega, mjehura, kamenca, šećerne bolesti zrnatih i nateklih jetara. Prokušano, izvrsno i nenatkriljivo sredstvo kod spolnih i mnogih drugih ženskih bolesti.

Nagrada sa 15 zlatnih kolajna.

Upraviteljstvo vrela apatovačke kiselice,

ZAGREB, Ilica broj 17.

Dobiva se u svim ljekarnama, trgovinama mirodija, restauracijama i gostionama.

Skladište svih vatrogasnih sprava i gospodarskih potrepština

Podružnica **R. A. SMEKAL** Podružnica

ZAGREB, Frankopanska ulica br. 9.

Najnovije!

„PATENT SMEKAL“

Štrcaljke sa ravnotezom najnovijeg sustava za prijenos umanjene radne snage od 40%, koje s desne i s lijeve strane vodu sližu i dižu, te okretanje nepotrebno.

Sustav odlikovan 1903. sa prvom počasnom diplomom i zlatnom kolajnom.

Oproštaj!

Povodom mog odlaska iz milog i ubavog Samobora kličem svim znancima i prijateljima sretan ostanak i s bogom, s kojima mi se nije bilo moguće osobno oprostiti.

Naposeb se pak najteže opraštam od mile moje „Jeke“ i njezinih „Jekaša“, s kojima sam dugi niz godina u najugodnijoj zabavi proveo ovo svoje bivstvovanje u Samoboru.

Još jednom svima težak i bolni s bogom!

Josip M. Sidnaj, knjigovodja.

OGLAS

Svim članovima i članicama zadruge „Narodne pomoćnice“, i „Hrvatskog dobročinitelja“

Stavljam do znanja, da me je ravnateljstvo gore navedenih zadruga ovlastilo kao povjerenik za Samobor i okolicu. Tko se želi upisati u iste ili treba kakove upute, neka se izvoli na men obratiti.

Albin Kalin, povjerenik
Starogradska ulica 10.

Obznana.

Čast mi je učtivo objaviti, da sam kupnjom preuzeo od g. E. Ferkeđića poduzeće najbolje poznatog

dolomitnog samoborskog pijeska za ukras kućnih pročelja,

te ću u svakom pogledu nastojati, da sve narudžbe iz vana najbolje ovršim. Pijesak se šalje u vrećama.

Narudžbe se primaju u Zagrebu, Marije Valerije ulica 4, telefon 432, i na kolodvoru u Samoboru, telefon 512. Na kolodvoru će uvijek biti dosta pijeska na skladištu, da se može odmah u većim količinama otpremiti.

Narudžbe iz vana i reklamacije šalju se g. Erhardu Ferkeđiću u Samoboru, koji prima i uplate.

Istodobno sam preuzeo za samoborski kolodvor otpremništvo, te jamčim za izvedbu naloga na potpuno zadovoljstvo.

Veleštovanjem

I. Koudelka,

ZAGREB, Marije Valerije ulica br. 4.

„Indra Tea“

uzimam najradje,

jer je

najbolji čaj!

Dobije se u ljekarni.

Hydropatički zavod

U SAMOBORU

u blizini glavnoga grada ZAGREBA, u prekrasnom, šumovitom, gorskom kraju. Uzduh pun ozona. Željeznička stanica u mjestu.

Lječilišni zavod uredjen u najmodernijem stilu, otvara se 15. travnja bud. g.

Način liječenja: Najnovije instalacije za hidro- i elektroterapiju, napose galvanizaciju, faradizaciju i električne kupelji. Kupelji sa ugljičnom kiselinom, zračne i sunčane kupelji, kupelji u vrućem uzduhu, parne kupelji, masaže.

Liječe se: Sve bolesti živčanoga sustava (izuzevši duševne bolesti); bolesti orga; plućne bolesti (osim tuberkuloze), sve vrste astme i emphysema; bolesti probavila, napose kronički katar želuca i crijeva, bolesti bubrega, mjehura i t. d., bolesti slabokrvnosti, prevelikog tustila, kroničke otokine sluzene i diabetosa; nadalje podagra (Gicht), ischias, reumatičke bolesti, klijeniti i neuralgije. Primaju se rekonsvalescenci radi oporavka iza teških bolesti.

Svekolike se procedure obavljaju samo uz liječničku ordinaciju i liječnički nadzor.

Zavodski je liječnik: Dr. Mijo Juratović.

Bolesnicima, koji namjeravaju započeti liječenjem, daje nužne informacije u pogledu stanova i hrane

Uprava hydropatičkoga zavoda u Samoboru.